

ENDEMIČNE I SUBENDEMIČNE BILJKE PARKA PRIRODE “ORJEN” (REPUBLIKA SRPSKA, BOSNA I HERCEGOVINA)

Biljana Lubarda^{1*}, Tanja Maksimović¹, Tanja Gostić¹, Ratko Knežić²

¹ Univerzitet u Banjoj Luci, Prirodno-matematički fakultet, Mladena Stojanovića 2, 78000
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

² OŠ “Ivo Andrić”, Branka Radičevića 16, 78000 Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i
Hercegovina

*Korespondentni autor: biljana.lubarda@pmf.unibl.org

Sažetak

Park prirode „Orjen“, smješten na krajnjem jugu Republike Srpske, predstavlja jedno od floristički najbogatijih područja u Bosni i Hercegovini. Cilj ovog istraživanja je da se sistematski prikaže prisustvo endemičnih i subendemičnih vaskularnih biljaka na ovom području, te da se izvrši analiza njihove taksonomske i ekološke strukture, kao i statusa zaštite. Istraživanjem je evidentirano 159 taksona, od čega 118 pripada balkanskim endemima, a 41 subendemitima. Analiza životnih formi pokazuje dominaciju hemikriptofita (52,2%) i hamefita (27%), što je u skladu s opštim karakteristikama balkanske endemične flore BiH. Taksonomski, najzastupljenije porodice su Asteraceae, Caryophyllaceae, Fabaceae, Lamiaceae i Poaceae. Posebnu konzervacijsku vrijednost Parka potvrđuje podatak da čak 123 zabilježena taksona imaju status strogo zaštićenih ili zaštićenih vrsta prema Uredbi o strogo zaštićenim i zaštićenim vrstama Republike Srpske. Ovi rezultati naglašavaju izuzetnu važnost Parka prirode „Orjen“ za očuvanje biološke raznovrsnosti i predstavljaju osnovu za buduće aktivnosti u oblasti zaštite prirode, kao i za dalja floristička i ekološka istraživanja.

Ključne riječi: biodiverzitet, Bosna i Hercegovina, strogo zaštićene i zaštićene vrste, zaštićeno područje

UVOD

Bosna i Hercegovina se odlikuje visokim stepenom specijske raznovrsnosti u odnosu na evropski prosjek, a bogatstvo živog svijeta uslovljeno je velikom raznovrsnošću klimatskih, geoloških, geomorfoloških, hidroloških i pedoloških karakteristika staništa (Ballian i sar., 2024). Prema Redžić i sar. (2008) na prostoru BiH zabilježeno je prisustvo 4403 taksona viših biljaka u rangju vrsta (3317) i podvrsta (1086). Prilikom inventarizacije vaskularne flore Republike Srpske, novijim istraživanjima, registrovano je 3692 vrste i podvrste (Stupar i sar., 2021).

Ono što floru Bosne i Hercegovine čini nadasve zanimljivom je značajan broj endemičnih taksona. Prema podacima Lubarda (2019) balkansku endemičnu floru BiH čini 309 endemičnih biljaka u rangju vrste i podvrste. Najznačajniji centri florističkog diverziteta u BiH su visokoplaninski regioni među kojima se posebno ističu planinski masivi Maglića, Volujaka

i Zelengore, zatim hercegovački kompleks Prenj, Čvrsnica, Čabulja i Velež (Bjelčić i Šilić, 1971) kao i planine Orjen i Bijela gora. Prema Lubarda i sar. (2014) visoke planine Hercegovine (Prenj, Čvrsnica, Čabulja) su najbogatije endemičnim biljkama, zatim slijede planine Bjelašnica, Treskavica, Ivan, zajedno sa kanjonom rijeke Rakitnice i planine Maglić i Volujak sa kanjonom rijeke Sutjeske.

Osim balkanskih endemita, čije je rasprostranjenje ograničeno na teritoriju Balkanskog poluostrva (Tomović i sar., 2014), veliku pažnju u flori nekog područja imaju subendemične biljke čiji areal prelazi granice Balkana. Obično se manji dio njihovog areala nalazi u Sloveniji, Italiji, Mađarskoj i Rumuniji.

Oromediteranske planine zapadnog Balkana, Orjen i Bijela gora, predstavljaju značajan predmet florističko-vegetacijskih istraživanja još od 19. vijeka. Među prvim botaničarima koji su detaljno proučavali floru ovog područja ističe se Jozef Pantocsek, koji je prikupljao biljni materijal u okolini Trebinja, Lastve i Bijelegore, koje je objavio u više radova (Pantocsek, 1873a, 1873b, 1873c, 1874). U svojim istraživanjima, Pantocsek je zabilježio veliki broj biljnih vrsta, a u saradnji sa Grisebach-om opisao je više od deset novih vrsta za nauku iz okoline Trebinja. Značajan doprinos poznavanju flore ovog regiona dao je i Josif Pančić, jedan od najistaknutijih srpskih botaničara (Pančić, 1875). Karel Vandas je takođe bio aktivan u ovom području, sakupivši brojne biljne vrste i objavivši svoje nalaze kroz više radova (Vandas, 1888–1889). Tokom ranog 20. vijeka, istraživanja flore ovog regiona nastavili su Berger L. (1914), Latzel A. (1914) i Malý K. (1917, 1919, 1920, 1923, 1928, 1933, 1940), pri čemu su Malý i Zahn zajedno objavili dodatne podatke (1925, 1929). Prvi sveobuhvatni floristički pregled ovog područja priredila je Hilda Ritter-Studnička (1959), koja je posebnu pažnju posvetila dolomitima u okolini Lastve. Tokom druge polovine 20. vijeka dolazi do pada intenziteta florističkih istraživanja na ovom prostoru. Ipak, značajne su studije koje su, pored flore, obuhvatile i vegetacijske karakteristike ovih planina (Ritter-Studnička 1958, Fukarek 1969, Šilić 1979, Bräuchler i Cikovac, 2007, Niketić i sar., 2013).

Park prirode „Orjen“ nalazi se na krajnjem jugu Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, na području grada Trebinja u ukupnoj površini od 16715,83 ha. Osnovu Parka čini planinski masiv Orjena. U istočnom dijelu obuhvata nalazi se karstna zaravan Bijela gora, a čitav prostor se spušta u pravcu zapada i sjevera. Zaštićeno područje nalazi se na nadmorskoj visini od 290 do 1865 metara. Izuzetna floristička i vegetacijska raznovrsnost parka prirode „Orjen“ ogleda se u prisustvu brojnih endemičnih, reliktnih, rijetkih i ugroženih vrsta (Službeni glasnik Republike Srpske, 93/2020; Park prirode „Orjen“ studija zaštite, 2020).

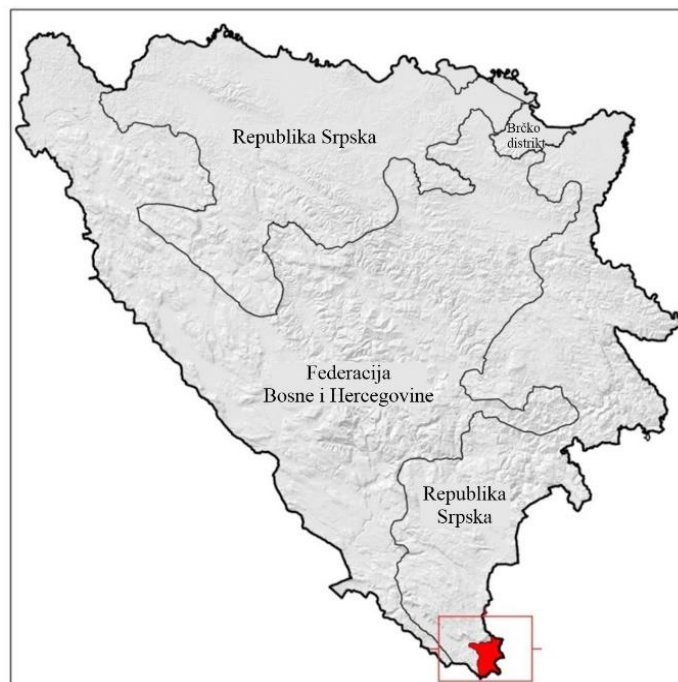
Iako su sveobuhvatna floristička istraživanja na prostoru zaštićenih područja Republike Srpske, kao što su Nacionalni park „Kozara“ (Bucalo i sar., 2007), Strogi prirodni rezervat „Prašuma Lom“ (Milanović i sar., 2015), Park prirode „Cicelj“ (Brujić i sar., 2011) publikovana za nekoliko objekata prirode do sada na našem prostoru nije objavljeno ni jedno istraživanje koje je obuhvatilo endemične i subendemične vrste nekog zaštićenog područja. Na području Federacije BiH objavljena je publikacija „Endemične i rijetke biljke Parka prirode „Blidinje““ (Šilić, 2002).

Cilj ovog rada je popisivanje endemskih vaskularnih biljaka Parka prirode „Orjen“ i prikazivanje ekoloških karakteristike ove flore zajedno sa stepenom njihove zaštite.

MATERIJALI I METODE

Ova studija je najvećim dijelom zasnovana na literaturnim istraživanjima veoma obimne građe iz oblasti taksonomije, floristike kao i fitocenologije. Taksonomski status i nomenklatura prikazani su prema Euro+Med PlantBase (2006) uz neminovno uvažavanje rezultata nekih novijih studija koji odstupaju od Euro+Med. Zabilježeni taksoni su predstavljeni po familijama, a familije su predstavljene abecedno. Pripadnost vrsta određenoj životnoj formi navedena je prema klasifikaciji po Raunkier-u (Raunkiaer, 1934), razrađena prema Stevanoviću (Stevanović, 1992). Statusi zaštite preuzeti su iz Uredbe o strogo zaštićenim i zaštićenim divljim vrstama Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, 65/2020).

Park prirode „Orjen“ predstavlja područje od izuzetnog prirodnog značaja, čije su vrijednosti bile ključne za njegovo stavljanje pod režim zaštite. Geološke i geomorfološke karakteristike dominiraju u ukupnoj vrednovanoj strukturi prostora, pri čemu posebno mjesto zauzima karstni reljef.

Slika 1. Položaj Parka prirode „Orjen“

Planinski masiv Orjena pripada primorskom lancu Dinarida, a njegov najviši vrh na teritoriji Republike Srpske je Velika Jastrebica (1865 m n.v.). Klimatski režim područja pretežno je planinski, ali s izraženim uticajem mediteranske klime usljed blizine Jadranskog mora. Orjen predstavlja prirodnu barijeru za prodor toplih i vlažnih vazdušnih masa sa mora, što rezultira visokom količinom godišnjih padavina. Na najvišim nadmorskim visinama padavine se većinom javljaju u obliku snijega. Površinska hidrografska mreža razvijena je samo u sjevernom dijelu Parka, gdje je na dolomitnoj podlozi formiran sliv rijeke Sušice (Slika 1) (Golob i sar., 2015).

Vegetacija Parka prirode „Orjen“ odlikuje se visokom raznovrsnošću. Na najnižim nadmorskim visinama prisutni su fragmenti eumediteranske vegetacije. U brdskom pojasu dominiraju klimatogene šume medunca (*Quercus pubescens*) i bjelograbića (*Carpinus orientalis*), koje na višim nadmorskim visinama zamjenjuju šume bukve (*Fagus sylvatica*). U subalpijskom pojasu razvijena je vegetacija munike (*Pinus heldreichii*), dok najviši dijelovi planine karakterišu subalpijske rudine specifične za ovo geografsko područje. Na dolomitnoj podlozi u okolini Lastve razvijena je izrazito specifična vegetacija, kako otvorenih i ogoljelih padina, tako i šuma (Golob i sar., 2015).

Na području Parka zabilježeni su sljedeći tipovi staništa od posebnog značaja za očuvanje biološke raznovrsnosti na nivou Evropske unije:

3240 Obale planinskih rijeka obrasle zajednicama sive vrbe *Salix eleagnos*

4060 Planinske i borealne vrištine

4090 Endemične oromediteranske vrištine sa trnovitim žbunovima

5210 Makije sa *Juniperus oxycedrus* i *J. phoenicea*

*6110 Rupikolni krečnjački ili bazofilni travnjaci sveze *Alyssa-Sedum albi*

6170 Alpijski i subalpijski travnjaci na krečnjaku

62A0 Istočno submediteranski suvi travnjaci (*Scorzonera villosa*)

6510 Nizijske košnice (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

6520 Brdske košnice

*7220 Okamenjeni izvori sa sedrenim formacijama (*Cratoneurion*)

8140 Istočnomediteranski i ilirski sipari

8210 Krečnjačke stijene sa hazmofitskom vegetacijom

8310 Jame i pećine zatvorene za javnost

*9180 Šume na stalno svježim zemljištima sa zrelim humusom

91K0 Ilirske bukove šume sveze *Aremonio-Fagion*

91M0 Panonsko-balkanske termofilne dubrave

9250 Šume makedonskog cera

*9530 (Sub-)mediteranske šume crnog bora

95A0 Subalpijske oro-mediteranske šume endemičnih balkanskih borova

Ovi stanišni tipovi su uvršteni u Aneks I Direktive o staništima (92/43/EEC), što dodatno potvrđuje konzervacijsku vrijednost ovog prostora (Golob i sar., 2015).

REZULTATI I DISKUSIJA

Na području Parka prirode „Orjen“ zabilježeno je 159 taksona endemičnih i subendemičnih biljaka. Od tog broja balkanskim endemima pripada 118 vrsta i podvrsta, a 41 subendemitima (Prilog 1).

Među najzastupljenijim familijama posebno se ističu Asteraceae (38), Caryophyllaceae, Fabaceae i Lamiaceae (12) i Poaceae (10) koje se po broju vrsta i rodova odlikuju najvećim bogatstvom i u flori Bosne i Hercegovine (Beck-Mannagetta, 1903a, 1903b, 1904, 1906a, 1906b, 1906c, 1907, 1909, 1914, 1916a, 1916b, 1918, 1920, 1922, 1923, 1927, Beck-Mannagetta i Malý, 1950, Bjelčić, 1967, 1974, 1983) (Tabela 1). Najvećim brojem vrsta

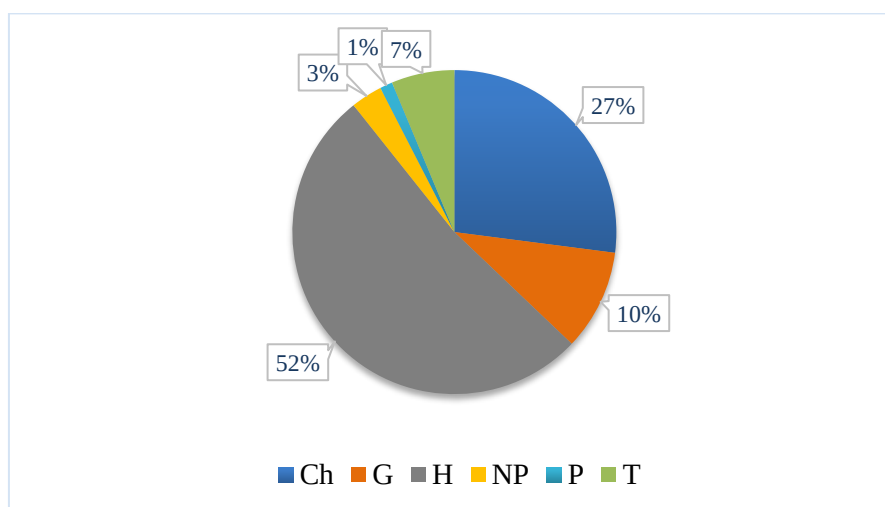
(17) zastupljen je rod *Hieracium*, a zatim slijede rodovi *Dianthus* sa šest vrsta, *Euphorbia* i *Festuca* sa po četiri vrste.

Tabela 1. Familije sa najvećim brojem endemičnih vrsta i podvrsta u flori Parka prirode “Orjen”

Familija	Br. taksona
Asteraceae	38
Caryophyllaceae	12
Fabaceae	12
Lamiaceae	12
Poaceae	10
Apiaceae	7
Orobanchaceae	6
Boraginaceae	5
Campanulaceae	5
Iridaceae	5
Brassicaceae	4

Taksonomska struktura endemične flore Parka prirode “Orjen” slična je taksonomskoj strukturi endemične flore Bosne i Hercegovine (Lubarda, 2013). Na osnovu urađenih taksonomskih analiza uočava se da su i na području Orjena najzastupljenije porodice Asteraceae, Caryophyllaceae, Fabaceae, Lamiaceae i Poaceae.

Analizom zastupljenosti pojedinih životnih formi endemične flore Parka prirode “Orjen” utvrđena je procentualna dominacija hemikriptofita sa 83 predstavnika ili 52,2% u odnosu na ukupan broj taksona (Slika 2). Ostale životne forme zastupljene su u sljedećem opadajućem nizu: hamefite (27% ili 43 taksona), geofite (10,1% ili 16 taksona), terofite (4,4% ili 10 taksona), nanofanerofite (3,1% ili 5 taksona) i fanerofite (1,3% ili 2 taksona).

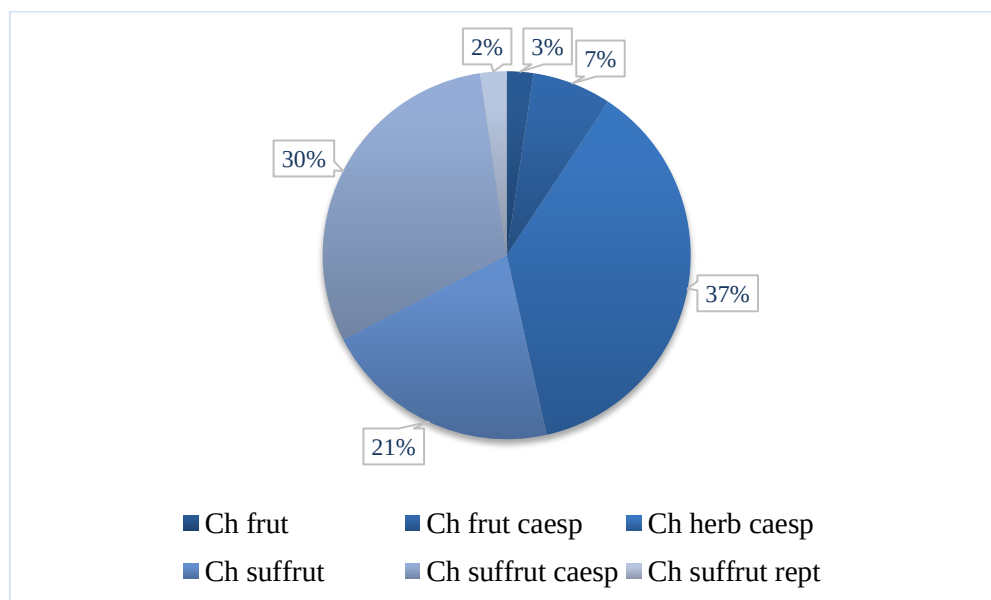
Slika 2. Zastupljenost pojedinih životnih formi u endemičnoj flori Parka prirode “Orjen” (Ch – hamefite, G – geofite, H – hemikriptofite, NP – nanofanerofite, P – fanerofite, T – terofite)

Poređenjem biološkog spektra endemične flore Orjena sa endemičnom florom Bosne i Hercegovine, uočava se velika podudarnost u procentualnom učešću gotovo svih životnih formi. Ipak, životne forme hamefita i hemikriptofita su nešto manje zastupljene, dok je udio terofita nešto veći. Ova razlika može se objasniti izraženijim uticajem mediteranske klime na području Parka u poređenju sa cjelokupnom teritorijom Bosne i Hercegovine (Tabela 2).

Tabela 2. Zastupljenost pojedinih životnih formi u endemičnoj flori Parka prirode “Orjen” i balkanske endemične BiH (u %)

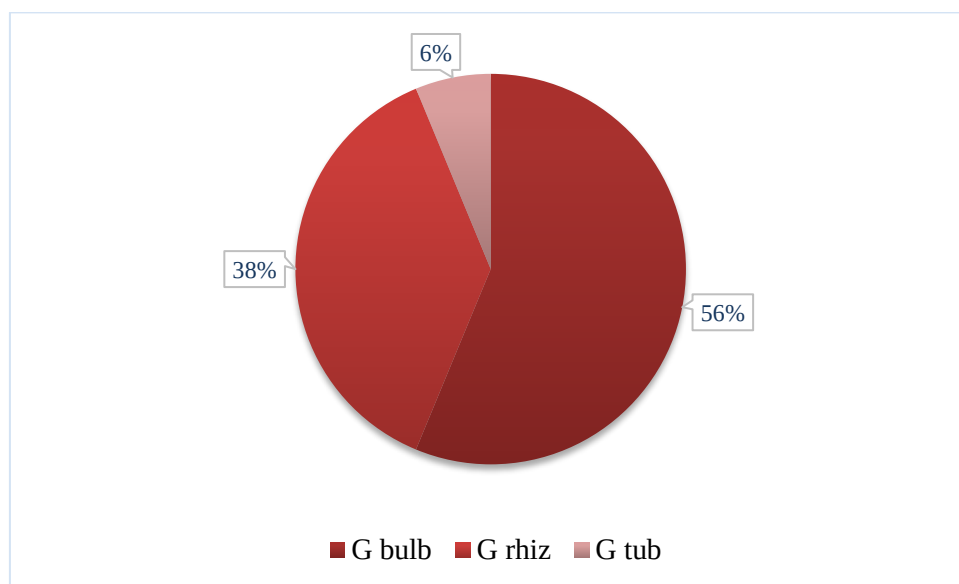
Životna forma	PP “Orjen”	BiH
Ch	27	30,2
G	10,1	6,4
H	52,2	54,7
NP	3,1	2,7
P	1,3	1,7
T	6,3	4,4

U strukturi životne forme hamefita najveći broj taksona (16 ili 37%) pripada zeljastim hamefitama sa tipičnom formom žbuna (Ch herb caesp) kod kojih ostaci mrtvih listova gusto prekrivaju donje dijelove prošlogodišnjeg izdanka (Slika 3). Po broju zastupljenih vrsta i podvrsta, poluodrvenjenim patuljastim žbunovima sa tipičnom formom žbuna (Ch suffrut caesp) pripada drugo mjesto, a poluodrvenjenim patuljastim žbunovima (Ch suffrut) treće mjesto sa 9 predstavnika ili 21% u odnosu na ukupan broj hamefita.

Slika 3. Zastupljenost podgrupa endemičnih hamefita u flori Parka prirode “Orjen”

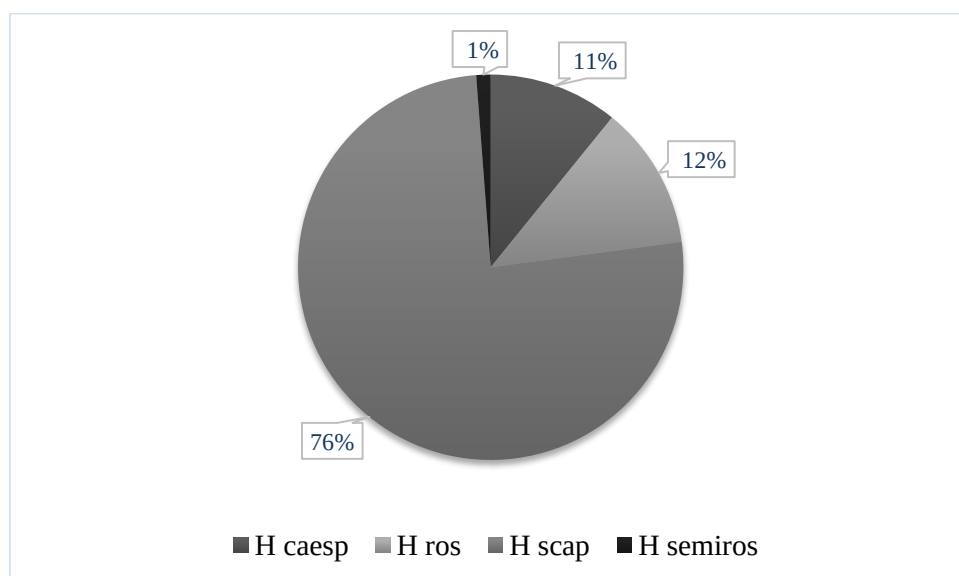
Analizirajući životnu formu geofita, uočava se dominacija geofita sa lukovicom (G bulb), dok su one sa rizomom (G rhiz) nešto manje zastupljene (Slika 4). Endemične geofite imaju centre diverziteta upravo na području Bijele gore i Orjena (Lubarda, 2013).

Slika 4. Zastupljenost podgrupa endemičnih geofita u flori Parka prirode “Orjen”

Značajno učešće nanofanerofita u biološkom spektru endemične flore Parka, objašnjava se činjenicom da su taksoni poput *Lonicera glutinosa* Vis. i *Lonicera formanekiana* subsp. *hectoderma* Blečić & E. Mayer svojim rasprostranjenjem ograničene na prostor planine Orjen dok vrsta *Viburnum maculatum* Pant. koja takođe pripada grupi žbunova ima rasprostranjenje i na susjednim lokalitetima Vučja bara kod Gacka i na Baba planini.

Spektar životne forme hemikriptofita pokazuje da su najviše zastupljene stablove hemikriptofite (H scap) sa 63 taksona ili 76% (Slika 5). U ovu grupu hemikriptofita spadaju svi predstavnici roda *Hieracium*, *Centaurea*, *Knautia* i *Pedicularis*. Hemikriptofite sa rozetom (H ros) i sa bunesastim habitusom (H caesp) imaju približno jednako prisustvo u endemičnoj flori Orjena.

Slika 5. Zastupljenost podgrupa endemičnih hemikriptofita u flori Parka prirode “Orjen”

Od ukupnog broja endemičnih biljaka na području Parka prirode “Orjen” čak 123 vrste i podvrste pripadaju kategoriji strogo zaštićenih i zaštićenih biljaka prema Uredbi o strogo zaštićenim i zaštićenim vrstama Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, 65/2020). Strogo zaštićenim vrstama pripada 24 taksona u rangu vrsta i podvrsta, a zaštićenim 99 taksona u rangu vrsta i podvrsta.

Od strogo zaštićenih i zaštićenih endemita na predmetnom području posebno se ističu distriktni i lokalni endemiti orjenskog sektora i regionalni endemiti, po kojima je orjensko područje široko prepoznatljivo u naučnim zajednici. Među značajnim taksonima nalaze se: *Viburnum maculatum* Pant., *Lonicera glutinosa* Vis., *Lonicera formanekiana* subsp. *hectoderma* Blečić & E. Mayer, *Euphorbia orjeni* Beck, *Centaurea incompta* Vis., *Iris orjenii* Bräuchler & Cikovac, *Salvia brachyodon* Vandas, *Dianthus knappii* (Pant.) Borbás i *Satureja horvatii* Šilić.

ZAKLJUČAK

Park prirode „Orjen“ predstavlja izuzetno značajno područje u pogledu očuvanja florističke raznovrsnosti Republike Srpske. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da se na području Parka nalazi čak 159 taksona endemičnih i subendemičnih biljaka, što svjedoči o visokom stepenu endemizma. Dominacija hemikriptofita i hamefita u spektru životnih formi, kao i taksonomska struktura flore, potvrđuju povezanost sa opštim karakteristikama balkanske endemične flore BiH.

Posebno je značajno što čak 123 taksona pripadaju kategoriji strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta prema važećim propisima Republike Srpske, među kojima su brojni distriktni i lokalni endemiti koji su prisutni isključivo na ovom području ili u njenoj neposrednoj blizini. Ovi nalazi dodatno naglašavaju konzervacijsku vrijednost Parka i potrebu za izradom plana upravljanja, praćenjem stanja i uključivanjem u šire strategije očuvanja biološke raznovrsnosti.

Ovo istraživanje pruža osnovu za buduća floristička, ekološka i konzervacijska istraživanja, kao i za planiranje konkretnih mjera zaštite unutar i izvan granica Parka prirode „Orjen“.

LITERATURA

- Abadžić, S. i Šilić, Č. (1982). Horologija, ekologija i fitocenološka pripadnost vrste *Salvia brachyodon* Vandas u flori Jugoslavije. *Glasnik Republičkog zavoda za zaštitu prirode i Prirodnjačkog muzeja*, 15, 125-131.
- Ballian, D., Dekić, R., Lubarda, B., Adrović, A., Barudanović, S., Bećirović, Dž., Drašković, B., Đurić, G., Eterović, T., Gajić, A., Hadžiahmetović Jurida, E., Hamidović, S., Hrković Porobija, A., Hukić, E., Kahrić, A., Kalamujić Stroil, B., Kamberović, J., Karahmet, E., Kazić, A., Kelečević, B., Kondić, D., Lolić, S., Lukić Bilela, L., Macanović, A., Manojlović, M., Marić, N., Mataruga, M., Memišević Hodžić, M., Petronić, S., Sarajlić, N., Škrijelj, R., Šnjegota, D., Šunje, E., Trešić, T., Trožić-Borovac, S., Velić, L. i Zimić, A. (2024). Stanje prirode. U Barudanović, S., Avdibegović, M., Mataruga, M., Milićević, M., Škrijelj, R., Bećirović, Dž., Ballian, D.,

- Dekić, R., Lubarda, B., Kobajica, S., Jurković, J., Trbić, G., Husika, A. i Đurić, G. (Ur.) (2024): *Procjena stanja prirode i upravljanja prirodnim resursima u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, 169-408/783. ISBN 978-9958-600-97-5
- Beck-Mannagetta, G. (1903a). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, I – Gymnospermae i Monocotyledones. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 15(1), 1–48.
- Beck-Mannagetta, G. (1903b). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, I – Gymnospermae i Monocotyledones (Nastavak). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 15(1), 185–230.
- Beck-Mannagetta, G. (1904). Flora von Bosnien, der Herzegowina und des Sandžaks Novipazar. *Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Herzegowina*, 9, 407–518.
- Beck-Mannagetta, G. (1906a). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, II (1. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 18(1), 69–81.
- Beck-Mannagetta, G. (1906b). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, II (2. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 18(2), 137–150.
- Beck-Mannagetta, G. (1906c). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, II (3. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 18(4), 469–495.
- Beck-Mannagetta, G. (1907). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, II (4. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 19(1), 15–29.
- Beck-Mannagetta, G. (1909). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, II (5. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 21(1), 135–166.
- Beck-Mannagetta, G. (1914). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, II (6. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 26(3), 452–475.
- Beck-Mannagetta, G. (1916a). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, II (7. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 28(1), 41–168.
- Beck-Mannagetta, G. (1916b). Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog Sandžaka, Pteridophyta. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 28(2), 311–336.
- Beck-Mannagetta, G. (1918). Flora Bosne, Hercegovine i bivšeg Sandžaka Novog Pazara, II (8. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 30(1), 177–218.
- Beck-Mannagetta, G. (1920). Flora Bosne, Hercegovine i bivšeg Sandžaka Novog Pazara, II (9. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 32(1), 83–128.
- Beck-Mannagetta, G. (1922). Flora Bosne, Hercegovine i bivšeg Sandžaka Novog Pazara, II (10. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 33–34(1–4), 1–20.
- Beck-Mannagetta, G. (1923). Flora Bosne, Hercegovine i bivšeg Sandžaka Novog Pazara, II (11. dio). *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 35(1), 49–74.
- Beck-Mannagetta, G. (1927). *Flora Bosne i Hercegovine i oblasti Novog Pazara, III Choripetalae III*. Beograd–Sarajevo: Srpska kraljevska akademija.
- Beck-Mannagetta, G. i Malý, K. (1950). *Flora Bosnae et Hercegovinae, IV Sympetalae, pars I*. Sarajevo: Biološki institut u Sarajevu, Posebna izdanja, Knjiga I.

- Berger, R. (1914). Beiträge zur Kenntnis der Flora von Süddalmatien und der angrenzenden Herzegowina. *Allgemeine Botanische Zeitschrift für Systematik, Floristik, Pflanzengeographie etc.* 20, 11-16.
- Bjelčić, Ž. (1967). *Flora Bosnae et Hercegovinae, IV Sympetalae, pars 2*. Sarajevo: Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Prirodnjačko odjeljenje, Posebno izdanje, Knjiga II.
- Bjelčić, Ž. (1974). *Flora Bosne i Hercegovine, IV – Sympetalae, pars 3*. Sarajevo: Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Prirodnjačko odjeljenje, Posebno izdanje, Knjiga III.
- Bjelčić, Ž. (1983). *Flora Bosne i Hercegovine, IV – Sympetalae, pars 4*. Sarajevo: Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Prirodnjačko odjeljenje, Posebno izdanje, Knjiga IV.
- Bjelčić, Ž. i Šilić, Č. (1971). Karakteristične cvjetnice za hercegovački endemni centar - planina Prenj, Čvrsnica i Čabulja. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Prirodne nauke*, 10, 39-57.
- Blečić, V. i Mayer, E. (1974). Zur Kenntnis der balkanischen Taxa von *Lonicera* L. ser. Alpigenae Rehd. *Feddes Repertorium*, 84 (9-10), 647-653. <https://doi.org/10.1002/fedr.19730840902>
- Bräuchler, C. i Cikovac P. (2007). *Iris orjenii* (Iridaceae) – a new species from the littoral Dinaric Alps. *Willdenowia*, 37, 221-228. <https://doi:10.3372/wi.37.37112>
- Brujić, J., Milanović Đ. i Tupeša Nj. (2011). *Biodiverzitet područja Cicelj*. Banja Luka: Arbor Magna. ISBN: 978-99955-708-0-4
- Bucalo, V., Brujić, J., Travar, J. i Milanović, Đ. (2007). *Flora Nacionalnog parka Kozara*. Banjaluka, Milano: Šumarski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci i ERSAP - Regionalni zavod za upravljanje šumama i agrikulturom Pokrajine Lombardija. ISBN - 978-99938-56-08-5.
- Euro+Med 2006+ [continuously updated]: Euro+Med PlantBase – the information resource for Euro-Mediterranean plant diversity. Objavljeno na: <http://www.europlusmed.org>
- Fukarek, P. (1969). Šibljake zajednice preplaninskog pojasa nekih bosansko-hercegovačkih planina. *Acta Botanica Croatica*, 28, 75-79
- Golob, A., Skoberne, P., Milanović, Đ., Drešković, N., Đug, S., Kovačević, D., Radošević, D., Todorović, S., Brujić, J., Stupar, V., Gašić, B., Stanivuković, Z., Burlica, Č., Pašić, J., Petković, D., Bokić, M., Zafirov, I., Velghe, D., Ferlin, F. i Andries, T. (2015): *Guidelines for the preparation of Management plans for Natura 2000 sites in Bosnia and Herzegovina with indicative management plans for the sites Tišina, Orjen-Bijela gora and Vranica*. Belgium: Prospect C&S s.a.
- Horvat, I. (1941). Istraživanje vegetacije Biokova, Orjena i Bjelašnice. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 53, 163-172.
- Lakušić, R., Redžić, S. i Muratspahić, D. (1984). Zakonitosti singeneze vegetacije na vertikalnom profilu Orjena. U *Biten Društva ekologa BiH, serija B, Naučni skupovi i savjetovanja 2, III Kongres ekologa Jugoslavije, Radovi i rezimea 1*. Društvo ekologa Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 287-292.
- Latzel, A. (1914). Neuere Ergebnisse der botanischen Erforschung Dalmatien und der Herzegowina. *Gesellschaft deutscher Naturforscher und ärzte*, 85(2), 1-6.

- Lubarda, B. (2013). Horološka analiza balkanske endemične flore na teritoriji Bosne i Hercegovine. Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Banjoj Luci. Doktorska disertacija
- Lubarda, B. (2019). *Balkanski endemi u flori Bosne i Hercegovine*. Banjaluka: Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Banjoj Luci. ISBN 978-99955-21-73-8.
- Lubarda, B., Stupar, V., Milanović, Đ. i Stevanović, V. (2014). Chorological characterization and distribution of the Balkan endemic vascular flora in Bosnia and Herzegovina. *Botanica Serbica*, 38(1), 167-184.
- Malý, K. (1917). Prilozi flori Bosne i Hercegovine IV. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 29(1), 115-116.
- Malý, K. (1919). Prilozi za floru Bosne i Hercegovine V-VI. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 31(1), 128-153.
- Malý, K. (1920). Prilozi za floru Bosne i Hercegovine VII-VIII. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 31(1), 128-153.
- Malý, K. (1923). Prilozi za floru Bosne i Hercegovine IX. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 35, 123-162.
- Malý, K. (1928). Prilozi za floru Bosne i Hercegovine X. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 40(1), 107-166.
- Malý, K. (1933). Materialien zu G. v. Beck's Flora des ehemaligen Bosnien-Hercegovina. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 45(1), 71-141.
- Malý, K. (1940). Notizzen zur Flora von Bosnien-Hercegovina. *Glasnik Zemaljskog muzeja Nezavisne države Hrvatske u Bosni i Hercegovini*, 52(2), 21-46.
- Malý, K. i Zahn C. H. (1925). Hieracia nova Bosnae et Hercegovinae. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 37, 43-59.
- Malý, K. i Zahn C. H. (1929). Ein Beitrag zur Kenntnis der Hieracienflora Illyriens. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 41(1), 71-141.
- Markgraf-Dannenbergh, I. (1978). New taxa and names in European Festuca (Gramineae). *Botanical Journal of the Linnean Society*, 76, 322-328.
- Milanović, Đ., Brujić, J., Stupar, V., Bucalo, V., Travar, J. i Cvjetićanin, R. (2015): Vaskularna flora planine Klekovače u Bosni i Hercegovini. *Glasnik Šumarskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci*, 23, 15-83. <https://doi.org/10.7251/GSF1523015>
- Niketić, M., Cikovac, P. i Stevanović, V. (2013). Taxonomic and nomenclature notes on Balkan columbines (*Aquilegia* L., Ranunculaceae). *Bulletin of the Natural History Museum*, 6, 33-42. DOI: 10.5937/bnhmb1306033N
- Pančić J. (1875). *Elenchus plantarum vascularium quas aestate a. 1873 in Crna Gora*. Beograd: Typhographia status. pp 1-106. <https://doi.org/10.5962/bhl.title.9849>
- Pantocsek, J. (1873a). Plantae novae quas aestate anni 1872 per Hercegovinam et Montenegro collexit et descriptis. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 23(1), 4-6.
- Pantocsek, J. (1873b). Plantae novae quas aestate anni 1872 per Hercegovinam et Montenegro collexit et descriptis II. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 23(3), 79-81.
- Pantocsek, J. (1873c). Plantae novae quas aestate anni 1872 per Hercegovinam et Montenegro collexit et descriptis III. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 23(9), 265-268.

- Pantocsek, J. (1874). *Adnotationes ad floram et faunam Hercegovinae, Crnagorae et Dalmatiae*. Typis C.F. Wigand.
- Park prirode "Orjen" studija zaštite (2020). Republički Zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Republike Srpske.
- Raunkiaer, C. (1934). *The life forms of plants and statistical plant geography*. Oxford: Oxford University Press.
- Redžić, S., Barudanović, S., i Radević, M. (Ur.) (2008). *Bosna i Hercegovina - zemlja raznolikosti*. Pregled i stanje biološke i pejzažne raznolikosti Bosne i Hercegovine, Prvo izvješće Bosne i Hercegovine za Konvenciju o biološkoj raznolikosti. Federalno ministarstvo okoliša i turizma BiH, Sarajevo.
- Ritter-Studnička, H. (1958). Prilozi za floru Bosne i Hercegovine III. *Godišnjak Biološkog instituta Univerziteta u Sarajevu*, 11, 95-121.
- Ritter-Studnička, H. (1959). Flora i vegetacija na dolomitima Bosne i Hercegovine IV – Lastva kod Trebinja. *Godišnjak Biološkog instituta Univerziteta u Sarajevu*, 12, 137-185.
- Šilić, Č. (1979). *Monografija rodova Satureja L., Calamintha Miller, Micromeria Benth, Acinos Miller i Clinopodium L. u flori Jugoslavije*. Sarajevo: Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine.
- Šilić, Č. (2002): *Endemične i rijetke biljke Parka prirode "Blidinje"*. Matica hrvatska Ogranak Čitluk. ISBN: 9958-9442-2-7
- Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65 (2020). Uredba o strogo zaštićenim i zaštićenim divljim vrstama Republike Srpske.
- Službeni glasnik Republike Srpske, broj 93 (2020). Odluka o proglašenju Parka prirode „Orjen“.
- Stevanović, V. (1992b). Klasifikacija životnih formi biljaka u flori Srbije. U Sarić, M. R. (Ur.), *Flora Srbije 1* (pp. 37–46). Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, Odeljenje prirodno-matematičkih nauka.
- Stupar, V., Milanović, Đ. i Brujić, J. (2021). *Vaskularna flora Republike Srpske*. Banjaluka: Šumarski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 1-499. ISBN978-99938-56-47-4
- Tomović, G., Niketić, M., Lakušić, D., Randelović, V. i Stevanović, V. (2014). Balkan endemic plants in Central Serbia and Kosovo regions: distribution patterns, ecological characteristics, and centres of diversity. *Botanical Journal of the Linnean Society*, 176, 173-202. <https://doi.org/10.1111/boj.12197>
- Vandas, K. (1888a). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 38(10), 329-337.
- Vandas, K. (1888b). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 38(11), 66-372.
- Vandas, K. (1888c). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 38(12), 412-414.
- Vandas, K. (1889a). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 39(1), 14-18.
- Vandas, K. (1889b). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 39(2), 50-53.
- Vandas, K. (1889c). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. *Oesterreichische botanische Zeitschrift*, 39(5), 178-181.

- Vandas, K. (1889d). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. Oesterreichische botanische Zeitschrift, 39(6), 219-222.
- Vandas, K. (1889e). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. Oesterreichische botanische Zeitschrift, 39(7), 266-269.
- Vandas, K. (1889f). Beiträge zur Kenntniss der Flora von Süd-Hercegovina. Oesterreichische botanische Zeitschrift, 39(8), 295-297.
- Visiani, R. (1850). *Flora Dalmatica: sive enumeratio stirpium vascularium quas hactenus in Dalmatia lectas et sibi digessit*. 3. Lipsiae Hofmeister 1852.
- Zahn C. H. (1922-1938). Compositae (Hieracium). U Ascherson P., Graebner P. (Ur.), *Synopsis der Mitteleuropaischen Flora*. Leipzig, Berlin: Gebruder Borntraeger.

PRILOG 1

(Bal – balkanske endemične biljke, SubE – subendemične biljke)

Takson	end	životna forma	prvi navod
Amaryllidaceae			
<i>Allium horvatii</i> Lovrić	Bal	G bulb	Pančić, 1875
Apiaceae			
<i>Astrantia major</i> L. subsp. <i>elator</i> (Friv.) K. Malý	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Athamanta ramosissima</i> Spreng.	SubE	H scap	Studija, 2020
<i>Athamanta turbith</i> (L.) Brot. subsp. <i>haynaldii</i> (Borbás & R. Uechtr.) Tutin	Bal	Ch suffrut caesp	Beck, 1927
<i>Bunium alpinum</i> Waldst. & Kit. subsp. <i>alpinum</i>	Bal	G tub	Malý, 1919
<i>Bupleurum karglii</i> Vis.	Bal	T scap	Latzel, 1959
<i>Chaerophyllum coloratum</i> L.	Bal	T scap	Beck, 1927
<i>Peucedanum arenarium</i> Waldst. & Kit. subsp. <i>neumayeri</i> (Vis.) Stoj. & Stef.	Bal	H scap	Malý, 1919
Apocynaceae			
<i>Vincetoxicum hirundinaria</i> Medik. subsp. <i>adriaticum</i> (Beck) Markgr.	Bal	H scap	Ritter-Studnička, 1959
<i>Vincetoxicum huteri</i> Vis. & Asch.	Bal	H scap	Berger, 1914
Araceae			
<i>Arum orientale</i> M.Bieb. subsp. <i>longispathum</i> (Rchb.) Engl.	Bal	G rhiz	Beck, 1903
Asparagaceae			
<i>Hyacinthella dalmatica</i> Chouard	Bal	G bulb	Latzel, 1914
<i>Scilla lakusicii</i> Šilić	Bal	G bulb	Pantocsek, 1874
Asteraceae			
<i>Achillea abrotanoides</i> (Vis.) Vis.	Bal	Ch suffrut caesp	Pančić, 1875
<i>Amphoricarpos autariatus</i> Blečić & E. Mayer subsp. <i>autariatus</i>	Bal	Ch suffrut caesp	Bjelčić, 1983
<i>Amphoricarpos neumayerianus</i> (Vis.) Greuter	Bal	Ch suffrut caesp	Pančić, 1875
<i>Centaurea glaberrima</i> Tausch subsp. <i>glaberrima</i>	Bal	H scap	Vandas, 1889
<i>Centaurea incompta</i> Vis.	Bal	H scap	Pančić, 1875
<i>Centaurea nicolae</i> Bald.	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Cota segetalis</i> (Ten.) Holub	SubE	T scap	Ritter-Studnička, 1959
<i>Crepis pantocsekii</i> (Vis.) Latzel	Bal	H scap	Latzel, 1959

<i>Gnaphalium pichleri</i> Murb.	Bal	H scap	Horvat, 1941
<i>Hieracium bifidum</i> Hornem. subsp. <i>polytricholepium</i> Zahn	Bal	H scap	Zhan, 1922-38
<i>Hieracium calophyllum</i> R. Uechtr. subsp. <i>calophylloides</i> (Rohlena & Zahn) Zahn	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium calophyllum</i> R. Uechtr. subsp. <i>calophyllum</i>	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium calophyllum</i> R. Uechtr. subsp. <i>hercegovinicum</i> (Freyn & Vandas) Greuter	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium flexicaule</i> Freyn & Vandas subsp. <i>flexicaule</i>	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium gnilagredae</i> Zahn	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium gymnocephalum</i> Pant. subsp. <i>gymnocephalum</i>	Bal	H scap	Pančić, 1875
<i>Hieracium gymnocephalum</i> Pant. subsp. <i>laxipellitum</i> Zahn	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium heterogynum</i> (Froel.) Gutermann	Bal	H scap	Abadžić i Šilić, 1982
<i>Hieracium macrodontoides</i> (Zahn) Zahn subsp. <i>macrodontoides</i>	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium pichleri</i> A. Kern. subsp. <i>pichleri</i>	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium pichleri</i> A. Kern. subsp. <i>pseudadamovicii</i> Zahn	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium scheppigianum</i> Freyn subsp. <i>scheppigianum</i>	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium tommasinianum</i> K. Malý	Bal	H scap	Studija, 2020
<i>Hieracium waldsteinii</i> Tausch subsp. <i>lanifolium</i> (Nägeli & Peter) Freyn	Bal	H scap	Pančić, 1875
<i>Hieracium waldsteinii</i> Tausch subsp. <i>plumulosum</i> (A. Kern.) Freyn	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hieracium waldsteinii</i> Tausch subsp. <i>suborieni</i> Zahn	Bal	H scap	Bjelčić, 1983
<i>Hypochaeris maculata</i> L. subsp. <i>pelivanovicii</i> (Velen.) Hayek	Bal	H ros	Studija, 2020
<i>Klasea radiata</i> (Waldst. & Kit.) Á.Löve & D.Löve subsp. <i>cetinjensis</i> (Rohlena) Greuter & Wagenitz	Bal	H scap	Vandas, 1889
<i>Leucanthemum chloroticum</i> A. Kern. & Murb.	Bal	H scap	Horvat, 1941
<i>Picris hispidissima</i> (Bartl.) W. D. J. Koch	SubE	H scap	Ritter-Studnička, 1959
<i>Pilosella pavichii</i> Heuff.	SubE	H scap	Malý i Zhan, 1929
<i>Reichardia macrophylla</i> (Vis. & Pančić) Pančić	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Scorzonera doriae</i> Degen & Bald.	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Senecio scopolii</i> Hoppe & Hornsch. subsp. <i>scopolii</i>	SubE	H ros	Pantocsek, 1874
<i>Senecio thapsoides</i> DC. subsp. <i>visianianus</i> (Vis.) Vandas	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Tanacetum cinerariifolium</i> (Trevir.) Sch. Bip.	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Taraxacum janchenii</i> Kirschner & Štěpánek	SubE	H ros	Studija, 2020
<i>Tragopogon tommasinii</i> Sch. Bip.	SubE	H scap	Malý, 1923
Boraginaceae			
<i>Anchusella cretica</i> (Mill.) Bigazzi & al.	SubE	T scap	Ritter-Studnička, 1959
<i>Moltkia petraea</i> (Tratt.) Griseb.	Bal	Ch frut caesp	Pantocsek, 1874
<i>Myosotis suaveolens</i> Willd.	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Onosma echioides</i> (L.) L. subsp. <i>dalmatica</i> (Scheele) Peruzzi & N. G. Passal.	SubE	Ch suffrut	Ritter-Studnička, 1959
<i>Onosma stellulata</i> Waldst. & Kit.	Bal	Ch suffrut	Pantocsek, 1874
Brassicaceae			

<i>Cardamine carnosa</i> Waldst. & Kit.	Bal	H scap	Beck, 1916
<i>Cardamine rupestris</i> (O.E. Schulz) K. Malý	Bal	T scap	Beck, 1916
<i>Erysimum linariifolium</i> Tausch	Bal	Ch herb caesp	Pantocsek, 1874
<i>Hesperis matronalis</i> L. subsp. <i>cladotricha</i> (Borbás) Hayek	SubE	H scap	Studija, 2020
Campanulaceae			
<i>Campanula austroadriatica</i> D. Lakušić & Kovačić	Bal	Ch herb caesp	Ritter-Studnička, 1959
<i>Campanula pichleri</i> Vis.	Bal	Ch herb caesp	Studija, 2020
<i>Edraianthus graminifolius</i> (L.) A. DC. subsp. <i>graminifolius</i>	SubE	Ch suffrut caesp	Pantocsek, 1874
<i>Edraianthus serpyllifolius</i> (Vis.) A. DC.	Bal	Ch suffrut caesp	Bjelčić, 1983
<i>Edraianthus tenuifolius</i> (Waldst. & Kit.) A. DC.	Bal	Ch suffrut caesp	Ritter-Studnička, 1959
Caprifoliaceae			
<i>Lonicera formanekiana</i> Halácsy subsp. <i>hectoderma</i> Blečić & E. Mayer	Bal	NP caesp	Blečić i Mayer, 1974
<i>Lonicera glutinosa</i> Vis.	Bal	NP caesp	Visiani, 1850
Caryophyllaceae			
<i>Arenaria gracilis</i> Waldst. & Kit.	Bal	Ch herb caesp	Pančić, 1875
<i>Cerastium grandiflorum</i> Waldst. & Kit.	Bal	Ch herb caesp	Pantocsek, 1874
<i>Cerastium ligusticum</i> Viv. subsp. <i>trichogynum</i> (Möschl) P. D. Sell & Whitehead	Bal	Ch herb caesp	Pantocsek, 1874
<i>Dianthus ciliatus</i> Guss. subsp. <i>dalmaticus</i> (Čelak.) Hayek	Bal	Ch suffrut caesp	Pančić, 1875
<i>Dianthus cruentus</i> Griseb.	Bal	H scap	Vandas, 1888
<i>Dianthus giganteus</i> d'Urv. subsp. <i>croaticus</i> (Borbás) Tutin	SubE	Ch herb caesp	Beck, 1909
<i>Dianthus knappii</i> (Pant.) Borbás	Bal	H scap	Pantocsek, 1873a
<i>Dianthus petraeus</i> Waldst. & Kit. subsp. <i>petraeus</i>	SubE	Ch herb caesp	Studija, 2020
<i>Dianthus sylvestris</i> Wulfen subsp. <i>nodosus</i> (Tausch) Hayek	Bal	Ch herb caesp	Malý, 1920
<i>Minuartia graminifolia</i> (Ard.) Jáv. subsp. <i>clandestina</i> (Port.) Mattf.	Bal	Ch herb caesp	Vandas, 1888
<i>Silene reichenbachii</i> Vis.	Bal	Ch suffrut caesp	Vandas, 1888
<i>Silene tommasinii</i> Vis.	Bal	Ch herb caesp	Pantocsek, 1874
Colchicaceae			
<i>Colchicum hungaricum</i> Janka	SubE	G bulb	Studija, 2020
Dipsacaceae			
<i>Knautia albanica</i> Briq.	Bal	H scap	Ritter-Studnička, 1959
<i>Knautia travnicensis</i> (Beck) Szabó	Bal	H scap	Studija, 2020
<i>Knautia visianii</i> Szabó	Bal	H scap	Studija, 2020
Euphorbiaceae			
<i>Euphorbia barrelieri</i> Savi subsp. <i>hercegovina</i> (Beck) Kuzmanov	Bal	Ch suffrut	Beck, 1920
<i>Euphorbia capitulata</i> Rchb.	Bal	Ch herb caesp	Pančić, 1875
<i>Euphorbia orjeni</i> Beck	Bal	Ch suffrut	Beck, 1920
Fabaceae			
<i>Anthyllis aurea</i> Host	Bal	Ch suffrut caesp	Vandas, 1888
<i>Anthyllis vulneraria</i> L. subsp. <i>weldeniana</i> (Rchb.) Cullen	SubE	H scap	Malý, 1930
<i>Astragalus monspessulanus</i> L. subsp. <i>illyricus</i> (Bernh.) Chater	SubE	H ros	Pantocsek, 1874

<i>Astragalus vesicarius</i> L. subsp. <i>carniolicus</i> (A. Kern.) Chater	SubE	H scap	Beck, 1927
<i>Cytisus tommasinii</i> Vis.	Bal	Ch frut	Pantocsek, 1874
<i>Genista sericea</i> Wulfen	SubE	Ch suffrut	Pantocsek, 1874
<i>Genista sylvestris</i> Scop. subsp. <i>dalmatica</i> (Bartl.) H.Lindb.	Bal	Ch suffrut caesp	Pantocsek, 1874
<i>Onobrychis arenaria</i> (Kit.) DC. subsp. <i>tommasinii</i> (Jord.) Asch. & Graebn.	SubE	H scap	Studija, 2020
<i>Oxytropis dinarica</i> (Murb.) Wettst. subsp. <i>dinarica</i>	Bal	H scap	Beck, 1927
<i>Petteria ramentacea</i> (Sieber) C. Presl	Bal	NP caesp	Pantocsek, 1874
<i>Trifolium dalmaticum</i> Vis.	Bal	T scap	Pantocsek, 1874
<i>Trifolium pignanii</i> Fauche & Chaub.	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
Gentianaceae			
<i>Gentiana verna</i> L. subsp. <i>tergestina</i> (Beck) Hayek	SubE	H ros	Pantocsek, 1874
<i>Gentianella crispata</i> (Vis.) Holub	SubE	H scap	Studija, 2020
Iridaceae			
<i>Crocus dalmaticus</i> Vis.	Bal	G bulb	Studija, 2020
<i>Crocus tommasinianus</i> Herb.	SubE	G bulb	Studija, 2020
<i>Iris orjenii</i> Bräuchler & Cikovac	Bal	G rhiz	Bräuchler i Cikovac, 2007
<i>Iris pseudopallida</i> Trinajstić	Bal	G rhiz	Pantocsek, 1874
<i>Iris reichenbachii</i> Heuff.	SubE	G rhiz	Pantocsek, 1874
Lamiaceae			
<i>Clinopodium alpinum</i> (L.) Kuntze subsp. <i>majoranifolium</i> (Mill.) Govaerts	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Clinopodium thymifolium</i> (Scop.) Kuntze	SubE	Ch suffrut	Vandas, 1889
<i>Micromeria croatica</i> (Pers.) Schott	Bal	Ch herb caesp	Pančić, 1875
<i>Micromeria parviflora</i> Rchb.	Bal	Ch suffrut	Pantocsek, 1874
<i>Salvia brachyodon</i> Vandas	Bal	Ch suffrut	Vandas, 1889
<i>Salvia pratensis</i> L. subsp. <i>bertolonii</i> (Vis.) Soó	SubE	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Satureja horvatii</i> Šilić subsp. <i>horvatii</i>	Bal	Ch frut caesp	Šilić, 1979
<i>Satureja subspicata</i> Bartl. ex Vis. subsp. <i>subspicata</i>	Bal	Ch frut caesp	Ritter-Studnička, 1959
<i>Sideritis romana</i> L. subsp. <i>purpurea</i> (Talbot ex Benth.) Heywood	Bal	T scap	Pantocsek, 1874
<i>Stachys recta</i> L. subsp. <i>subcrenata</i> (Vis.) Briq.	Bal	H scap	Pančić, 1875
<i>Teucrium arduinii</i> L.	Bal	Ch suffrut	Vandas, 1889
<i>Thymus bracteosus</i> Vis. ex Benth.	Bal	Ch suffrut rept	Vandas, 1889
Lentibulariaceae			
<i>Pinguicula hirtiflora</i> Ten.	SubE	H ros	Pantocsek, 1874
Liliaceae			
<i>Fritillaria messanensis</i> Raf. subsp. <i>gracilis</i> (Ebel) Rix	SubE	G bulb	Ritter-Studnička, 1959
<i>Fritillaria messanensis</i> Raf. subsp. <i>neglecta</i> (Parl.) Nyman	SubE	G bulb	Pantocsek, 1874
<i>Lilium bosniacum</i> (Beck) R. M. Fritsch	Bal	G bulb	Beck, 1903
Linaceae			
<i>Linum elegans</i> Boiss.	Bal	Ch suffrut caesp	Malý, 1920
Orobanchaceae			

<i>Euphrasia dinarica</i> (Beck) Murb.	SubE	T scap	Abadžić i Šilić, 1982
<i>Melampyrum barbatum</i> Willd. subsp. <i>carstiense</i> Ronniger	SubE	T scap	Pantocsek, 1874
<i>Melampyrum fimbriatum</i> Vandas	SubE	T scap	Vandas, 1889
<i>Pedicularis brachyodonta</i> Schloss. & Vuk. subsp. <i>brachyodonta</i>	Bal	H scap	Pantocsek, 1874
<i>Pedicularis brachyodonta</i> Schloss. & Vuk. subsp. <i>montenegrina</i> (Nyman) D. A. Webb	Bal	H scap	Malý, 1923
<i>Pedicularis hoermanniana</i> K. Malý	Bal	H scap	Bjelčić, 1967
Papaveraceae			
<i>Pseudofumaria alba</i> (Mill.) Lidén subsp. <i>leiosperma</i> (P. Conrath) Lidén	Bal	G rhiz	Beck, 1917
Pinaceae			
<i>Pinus heldreichii</i> H. Christ	SubE	P scap	Pantocsek, 1874
Plantaginaceae			
<i>Linaria peloponnesiaca</i> Boiss. & Heldr.	SubE	H scap	Studija, 2020
Poaceae			
<i>Bromopsis moellendorffiana</i> (Asch. & Graebn.) Holub	Bal	H scap	Ritter-Studnička, 1959
<i>Danthoniastrum neumayerianum</i> (Vis.) Tzvelev	Bal	H caesp	Pančić, 1875
<i>Festuca bosniaca</i> Kumm. & Sendtn. subsp. <i>bosniaca</i>	SubE	H caesp	Beck, 1903
<i>Festuca dalmatica</i> (Hack.) K. Richt.	SubE	H caesp	Studija, 2020
<i>Festuca hercegovinica</i> Markgr. - Dann.	Bal	H caesp	Markgraf-Dannenberg, 1978
<i>Festuca panciciana</i> (Hack.) K. Richt.	SubE	H caesp	Lakušić i sar., 1984
<i>Koeleria australis</i> A. Kern.	SubE	H caesp	Vandas, 1889
<i>Leucopoa spectabilis</i> (Bertol.) H. Scholz & Foggi subsp. <i>croatica</i> ((A.Kern.) Foggi, Parolo, Gr.Rossi, Ardenghi & Quercioli	SubE	H caesp	Vandas, 1889
<i>Sesleria juncifolia</i> Suffren	Bal	H caesp	Pantocsek, 1874
<i>Sesleria robusta</i> Schott & al.	Bal	H caesp	Vandas, 1889
Polygalaceae			
<i>Polygala alpestris</i> Rehb. subsp. <i>croatica</i> (Chodat) Hayek	Bal	Ch herb caesp	Studija, 2020
Ranunculaceae			
<i>Aquilegia dinarica</i> Beck	Bal	H scap	Beck, 1909
<i>Aquilegia grata</i> Malý ex Zimmeter	Bal	H scap	Malý, 1899
<i>Helleborus hercegovinus</i> Martinis	Bal	G rhiz	Pantocsek, 1984
Rhamnaceae			
<i>Rhamnus orbiculata</i> Bornm.	Bal	NP caesp	Ritter-Studnička, 1959
Rosaceae			
<i>Alchemilla amphiargyrea</i> Buser	Bal	H ros	Beck, 1927
<i>Geum molle</i> Vis. & Pančić	SubE	H ros	Studija, 2020
<i>Potentilla speciosa</i> Willd. subsp. <i>illyrica</i> Soják	Bal	Ch suffrut caesp	Pančić, 1875
Rubiaceae			
<i>Asperula scutellaris</i> Vis.	Bal	Ch herb caesp	Vandas, 1888

<i>Galium firmum</i> Tausch	Bal	Ch herb caesp	Ritter-Studnička, 1959
Santalaceae			
<i>Thesium parnassi</i> A.DC.	SubE	H scap	Pančić, 1875
Sapindaceae			
<i>Acer hyrcanum</i> Fisch. & C. A. Mey. subsp. <i>intermedium</i> (Pančić) Bornm.	Bal	P scap	Studija, 2020
Saxifragaceae			
<i>Saxifraga blavii</i> (Engl.) Beck	Bal	H ros	Beck, 1927
Scrophulariaceae			
<i>Scrophularia bosniaca</i> Beck	Bal	H scap	Bjelčić, 1967
Viburnaceae			
<i>Viburnum maculatum</i> Pant.	Bal	NP caesp	Pantocsek, 1873c
Violaceae			
<i>Viola calcarata</i> L. subsp. <i>zoysii</i> (Wulfen) Murb.	SubE	H scap	Beck, 1918
<i>Viola chelmea</i> Boiss. & Heldr. subsp. <i>vratnikensis</i> Gayer & Degen	Bal	H semiros	Niketić i sar., 2015
<i>Viola suavis</i> M. Bieb. subsp. <i>austrodalmatica</i> Mereda & Hodálová	Bal	H ros	Studija, 2020

Datum prispjeća: 03.07.2025.
Datum odobrenja: 16.09.2025.